Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
N. WAHL
fremsat den 11. september 2014[1]

Sag C-449/13

CA Consumer Finance SA
mod
Ingrid Bakkaus,
Charline Bonato, født Savary,
Florian Bonato

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af tribunal d'instance d'Orléans (Frankrig))

»Forbrugerbeskyttelse — forbrugerkredit — forpligtelser forud for aftaleindgåelsen, der påhviler den professionelle kreditgiver — forpligtelser til oplysning og til at efterprøve forbrugerens kreditværdighed — bevismidler og bevisbyrde vedrørende opfyldelsen af disse forpligtelser«

1. Denne anmodning om en præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af visse bestemmelser i direktiv 2008/48/EF[2] om de forpligtelser forud for aftaleindgåelsen, der påhviler en professionel kreditgiver. Der er navnlig tale om de forpligtelser, der er omhandlet i direktivets artikel 5 (oplysnings- og forklaringspligt) og artikel 8 (vurdering af forbrugerens kreditværdighed).

2. Det fremgår, at den forelæggende ret i det væsentlige ønsker en præcisering vedrørende bevisbyrde og bevismidler vedrørende opfyldelsen af disse forpligtelser. I dette forslag til afgørelse vil jeg således redegøre for, at mens spørgsmålet om, *hvem* det i princippet påhviler at konstatere, om de forpligtelser til oplysning og kontrol ved aftaleindgåelsen, der følger af direktiv 2008/48, er blevet korrekt opfyldt, efter min mening følger logisk af det pågældende direktiv, så er *bevismidlerne* til godtgørelse af denne opfyldelse i mine øjne i høj grad omfattet af princippet om procesautonomi. De spørgsmål, som den forelæggende ret har stillet, skal således behandles med en vis forsigtighed, så der findes en retfærdig ligevægt mellem målet om forbrugerbeskyttelse, der forfølges med det pågældende direktiv, og nødvendigheden af ikke at pålægge kreditgiveren urealistiske krav til bevisførelse.

1 — Originalsprog: fransk.

2 — Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 23.4.2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (EUT L 133, s. 66, og berigtigelser EUT 2009 L 207, s. 14, EUT 2010 L 199, s. 40, og EUT 2011 L 234, s. 46).

I – **Retsforskrifter**

A – *EU-retten*

3. Artikel 5 i direktiv 2008/48 med overskriften »Oplysninger forud for aftaleindgåelsen« har følgende ordlyd:

»1. I god tid før en forbruger bindes af en kreditaftale eller et kredittilbud, giver kreditgiveren og i givet fald kreditformidleren på grundlag af de kreditvilkår og -betingelser, som kreditgiveren tilbyder, og i givet fald forbrugerens præferencer og oplysninger, forbrugeren de oplysninger, der er nødvendige for at sammenligne forskellige tilbud, så der kan træffes en informeret beslutning om indgåelsen af en kreditaftale. Oplysningerne gives på papir eller på et andet varigt medium ved hjælp af formularen Standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger, jf. bilag II. Kreditgiveren anses for at have opfyldt oplysningskravene i dette stykke og i artikel 3, stk. 1 og 2, i direktiv 2002/65/EF, hvis han har udleveret de standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger. [...]

[...]

6. Medlemsstaterne sikrer, at kreditgivere og i givet fald kreditformidlere giver forbrugeren fyldestgørende forklaringer, således at forbrugeren er i stand til at vurdere, om den foreslåede kreditaftale passer til vedkommendes behov og finansielle situation, hvor det er relevant, ved at forklare de oplysninger forud for aftaleindgåelsen, der skal gives i henhold til stk. 1, de foreslåede produkters vigtigste karakteristika og de specifikke konsekvenser, disse produkter kan få for forbrugeren, herunder konsekvenserne af forbrugerens betalingsmisligholdelse. Medlemsstaterne kan bestemme, hvilken form og hvilket omfang denne bistand skal have, samt hvem der skal yde den, ud fra de særlige omstændigheder, hvorunder kreditaftalen tilbydes, hvem den tilbydes, og den særlige type kredit, der tilbydes.«

4. Artikel 8, stk. 1, i direktiv 2008/48 med overskriften »Forpligtelse til at vurdere forbrugerens kreditværdighed« bestemmer:

»Medlemsstaterne sikrer, at kreditgiveren, inden kreditaftalen indgås, vurderer forbrugerens kreditværdighed på grundlag af fyldestgørende oplysninger, der, hvor det er relevant, indhentes hos forbrugeren og, hvor det er nødvendigt, ved søgning i den relevante database. Medlemsstater, hvis lovgivning kræver, at kreditgiveren vurderer forbrugerens kreditværdighed på grundlag af en søgning i den relevante database, kan opretholde denne forpligtelse.«

5. Direktivets artikel 22 med overskriften »Harmonisering og direktivets ufravigelige karakter« bestemmer i stk. 2 og 3:

»2. Medlemsstaterne sikrer, at forbrugerne ikke kan give afkald på de rettigheder, der tilkommer dem i medfør af bestemmelser i national ret, der gennemfører dette direktiv eller svarer til dette direktivs bestemmelser.

3. Medlemsstaterne sikrer endvidere, at de bestemmelser, som de vedtager til gennemførelse af dette direktiv, ikke kan omgås ved den måde, aftalerne udformes på, f.eks. ved at lade udnyttelse af kreditmuligheder eller kreditfaciliteter, der falder ind under dette direktivs anvendelsesområde, indgå i kreditaftaler, hvis art eller formål vil gøre det muligt at undgå anvendelsen af dette direktiv.«

6. Artikel 23 i direktiv 2008/48 med overskriften »Sanktioner« har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne fastsætter regler for sanktioner for overtrædelser af de nationale bestemmelser, der er vedtaget i medfør af dette direktiv, og træffer alle nødvendige foranstaltninger til at sikre, at de iværksættes. Sanktionerne skal være effektive, stå i et rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning.«

B – *Fransk ret*

7. Lov nr. 2010-737 af 1. juli 2010 om reform af forbrugerkredit[3], hvormed direktiv 2008/48 gennemføres i fransk ret, er blevet indarbejdet i forbrugeraftalelovens artikel L. 311-1 ff.

8. Denne lovs artikel L. 311-6 om forpligtelsen til at udlevere formularen standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger bestemmer:

»I. Forud for indgåelsen af en kreditaftale giver kreditgiveren eller kreditformidleren under hensyn til forbrugerens præferencer forbrugeren de oplysninger, der er nødvendige for at sammenligne forskellige tilbud, så der kan foretages en klar vurdering af omfanget af vedkommendes tilsagn. [...]

II. Såfremt forbrugeren ønsker at indgå en kreditaftale på salgsstedet, påser kreditgiveren, at de i stk. I omhandlede oplysninger udleveres på salgsstedet.«

9. Forbrugeraftalelovens artikel L. 311-8, der vedrører forpligtelsen til forklaring forud for aftaleindgåelsen, bestemmer:

»Kreditgiveren eller kreditformidleren giver låntageren de forklaringer, som sætter denne i stand til at vurdere, om den foreslåede kreditaftale passer til vedkommendes behov og finansielle situation, navnlig på grundlag af oplysningerne i den i artikel L. 311-6 omhandlede formular. Kreditgiveren gør låntageren opmærksom på det foreslåede låns eller den foreslåede kredits vigtigste karakteristika og de konsekvenser, denne kredit kan få for vedkommendes finansielle situation, herunder konsekvenser ved betalingsmisligholdelse. Disse oplysninger gives i påkommende tilfælde på grundlag af præferencer tilkendegivet af forbrugeren.

[...]«

10. Lovens artikel L. 311-9 er affattet som følger:

»Før indgåelsen af kreditaftalen efterprøver kreditgiveren låntagerens kreditværdighed på grundlag af et tilstrækkeligt antal oplysninger, herunder oplysninger, der er givet af låntageren på kreditgiverens anmodning. Kreditgiveren konsulterer det i artikel L. 333-4 omhandlede register på de i den i artikel L. 333-5 nævnte bekendtgørelse fastsatte betingelser.«

11. I forbrugeraftalelovens artikel L. 311-48, stk. 2 og 3, bestemmes det:

»Hvis kreditgiveren ikke opfylder sine forpligtelser i henhold til artikel L. 311-8 og L. 311-9, fortaber han retten til renter, helt eller i et forhold fastsat af retten. [...]

3 — JORF af 2.7.2010, s. 12001.

Låntagerens tilbagebetalingspligt er begrænset til at omfatte selve det lånte beløb i henhold til de aftalte tidsfrister samt i påkommende tilfælde betaling af de renter, som kreditgiveren ikke er blevet frakendt. De beløb, som er oppebåret i form af renter, med tilskrivning af renter med den lovbestemte rentesats regnet fra datoen for deres betaling, tilbagebetales af kreditgiveren eller fratrækkes restgælden.«

II – **De faktiske omstændigheder, der ligger til grund for tvisten, de præjudicielle spørgsmål og retsforhandlingerne ved Domstolen**

12. Anmodningen om en præjudiciel afgørelse er fremsat i forbindelse med to tvister mellem CA Consumer Finance SA (herefter »CA CF«) og dels Ingrid Bakkaus, dels ægteparret Bonato vedrørende krav om betaling af restancer i forbindelse med billån, som dette selskab havde ydet dem, med tillæg af renter.

13. Tvisterne er blevet indbragt for den forelæggende ret, og det er blevet præciseret, at de sagsøgte i hovedsagen ikke har givet møde for retten, og den forelæggende ret har derfor af egen drift[4] med henblik på en eventuel fortabelse af kreditgivers ret til renter i medfør af forbrugeraftalelovens artikel L. 311-48 fremført anbringender om for det første manglende dokumentation for indholdet af oplysningsskemaet, der skal udleveres til låntageren forud for aftaleindgåelsen, og for det andet kreditgiverens manglende dokumentation for opfyldelsen af forklaringspligten og manglende opfyldelse af sin advarselspligt over for låntageren inden for rammerne af forklaringspligten og for det tredje manglende søgning i registret over tilfælde af tilbagebetaling af privatlån (FICP) i forbindelse med efterprøvningen af kreditværdigheden. I tvisten mellem ægtefællerne Bonato og CA CF har den forelæggende ret ligeledes gjort den manglende dokumentation for opfyldelse af forpligtelsen til at efterprøve låntagernes kreditværdighed gældende.

14. Tribunal d'instance d'Orléans fandt, at disse tvister rejste spørgsmål i tilknytning til anvendelsen og fortolkningen af EU-retten, og besluttede at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal […] direktiv 2008/48[…] fortolkes således, at det påhviler kreditgiver at føre bevis for en korrekt og fuldstændig opfyldelse af de forpligtelser, der er pålagt denne i forbindelse med udarbejdelsen og opfyldelsen af en kreditaftale, som følger af den nationale lovgivning, der gennemfører direktivet?

2) Er direktiv […] 2008/48[…] til hinder for, at en kreditgiver kan bevise at have opfyldt de forpligtelser, der påhviler denne, korrekt og fuldstændigt, udelukkende ved hjælp af en standardklausul i kreditaftalen, der vedrører forbrugerens anerkendelse af kreditgiverens opfyldelse af sine forpligtelser, uden støtte i dokumenter, der er udfærdiget af kreditgiveren og udleveret til låntageren?

3) Skal artikel 8 i […] direktiv 2008/48[…] fortolkes således, at den er til hinder for, at en efterprøvning af forbrugerens kreditværdighed foretages alene på grundlag af oplysninger fra forbrugeren, uden en effektiv kontrol af disse oplysninger ved hjælp af andre forhold?

4) Skal artikel 5, stk. 6, i […] direktiv 2008/48[…] fortolkes således, at kreditgiveren ikke kan have givet forbrugeren en fyldestgørende forklaring, såfremt kreditgiveren ikke forudgående har efterprøvet forbrugerens økonomiske situation og behov?

4 — Ifølge forbrugeraftalelovens artikel L. 141-4 kan retsinstanserne af egen drift rejse alle bestemmelserne i denne lov i tvister, der følger af anvendelsen af den.

Skal artikel 5, stk. 6, i […] direktiv 2008/48[…] fortolkes således, at den er til hinder for, at fyldestgørende forklaringer til forbrugeren kun fremgår af kontraktoplysninger i kreditaftalen, uden at der udfærdiges et specifikt dokument?«

15. CA CF, den franske, den tyske og den spanske regering samt Europa-Kommissionen har indgivet skriftlige indlæg.

16. Den franske og den tyske regering samt Kommissionen fremsatte mundtlige indlæg i retsmødet, som blev afholdt den 10. juli 2014.

III – **Bedømmelse**

A – *Generelle betragtninger om de forpligtelser forud for aftaleindgåelsen, der følger af direktiv 2008/48, og om bevisordningen for, at de pågældende forpligtelser er opfyldt*

17. Direktiv 2008/48, der først og fremmest har til formål at sikre alle forbrugere samme høje grad af beskyttelse og skabe et ægte indre marked[5], pålægger medlemsstaterne at træffe de fornødne foranstaltninger med henblik på at fremme en »ansvarlig« praksis i alle faser af kreditforholdet under hensyntagen til de specifikke træk, der kendetegner deres kreditmarked[6].

18. En af de harmoniseringssøjler, der følger af direktiv 2008/48, vedrører således de forpligtelser forud for aftaleindgåelsen, der påhviler kreditgiverne. De udmønter sig overordnet set dels i en forpligtelse til at levere en række bestemte oplysninger og forklaringer til forbrugeren[7], så denne kan træffe en informeret beslutning forud for indgåelsen af en kreditaftale, dels i en forpligtelse til at vurdere forbrugerens kreditværdighed, hvilket krav skal ansvarliggøre såvel kreditgiver som låntager i forbindelse med beslutningen om at optage og yde kreditten[8].

19. I den foreliggende sag er det netop to aspekter, der harmoniseres ved direktiv 2008/48, der rejses af den forelæggende ret af egen drift og er omhandlet i dens spørgsmål. Det første aspekt vedrører den i artikel 5, stk. 1 og 6, i direktiv 2008/48 omhandlede forpligtelse til at levere oplysninger og forklaringer. Det andet aspekt vedrører forpligtelsen til at vurdere kreditværdigheden, der er omhandlet i samme direktivs artikel 8. I fransk ret medfører en tilsidesættelse af disse forpligtelser, der er indført med forbrugeraftalelovens artikel L. 311-6, L. 311-8 og L. 311-9, ikke uvæsentlige konsekvenser for en kreditgiver, der tilsidesætter dem, da denne sanktioneres i medfør af lovens artikel L. 311-48, hvilken bestemmelse gennemfører direktivets artikel 23, med en i princippet fuldstændig fortabelse af retten til renter[9].

20. Det bemærkes, at de tilsvarende bestemmelser i dette direktiv er blevet gennemført i fransk ret med vedtagelse af Lagarde-loven af 1. juli 2010[10], hvilket til trods for formuleringen af de præjudicielle spørgsmål gør det muligt at undgå enhver diskussion om en eventuel direkte, horisontal virkning, som bør tillægges dette direktiv.

5 — Jf. niende betragtning til direktiv 2008/48, hvorefter »[f]uldstændig harmonisering er nødvendig for at sikre, at alle forbrugere i Fællesskabet nyder samme høje grad af beskyttelse af deres interesser og for at skabe et ægte indre marked«.

6 — Jf. 26. betragtning til nævnte direktiv.

7 — Nævnte direktivs artikel 5 og 6.

8 — Direktivets artikel 8.

9 — I dom LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190, præmis 46-54) foretog Domstolen vigtige præciseringer for at afgøre, i hvilket omfang den nationale ordning var i overensstemmelse med artikel 23 i direktiv 2008/48.

10 — Jf. punkt 7-11 i dette forslag til afgørelse.

21. Det bemærkes ligeledes, at den forelæggende ret ikke spørger Domstolen, om den har mulighed for af egen drift at anvende bestemmelserne til gennemførelse af direktiv 2008/48 i national ret. Dette kan givetvis forklares både med, at den under alle omstændigheder har denne mulighed i henhold til national ret (jf. forbrugeraftalelovens artikel L. 141-4), og med den lignelse, der uomtvisteligt kan foretages i forhold til den lære, der kan udledes af dommen i sagen Rampion og Godard[11], hvormed de nationale retsinstanser indrømmes beføjelser til af egen drift at anvende visse bestemmelser, der i national ret gennemfører bestemmelserne i direktiv 87/102, som var forløberen for direktiv 2008/48.

22. Den forelæggende rets spørgsmål vedrører i det væsentlige bevisbyrden og bevismidlerne vedrørende opfyldelsen af forpligtelserne forud for aftaleindgåelse.

23. Som jeg vil redegøre for i det følgende, mener jeg, at spørgsmålet om, *hvem* det påhviler at bevise, at de pågældende betingelser er blevet korrekt opfyldt, følger forudsætningsvis af direktiv 2008/48 og de mål, det forfølger, mens de *bevismidler*, der accepteres i denne forbindelse, i princippet og i overensstemmelse med princippet om procesautonomi afhænger af medlemsstaternes nationale ret.

24. Hvad angår for det første spørgsmålet om, hvem det påhviler at godtgøre, at forpligtelserne forud for aftaleindgåelsen er opfyldt korrekt, indeholder direktiv 2008/48 ganske vist, som den forelæggende ret med rette har anført, ingen klare og præcise bestemmelser vedrørende bevisbyrden for opfyldelsen af de forpligtelser forud for aftaleindgåelsen, der påhviler kreditgiverne. Dette direktiv påvirker således ikke i sig selv bevisordninger vedrørende godtgørelse af opfyldelse eller manglende opfyldelse af forpligtelserne i de nationale retsordener.

25. Ikke desto mindre følger det rent logisk af målet om forbrugerbeskyttelse, der forfølges med direktiv 2008/48, at bevisbyrden vedrørende opfyldelse af oplysnings- og kontrolforpligtelserne forud for aftaleindgåelsen i princippet bør påhvile den professionelle kreditgiver – idet jeg vender tilbage hertil ved behandlingen af det første præjudicielle spørgsmål. Generelt mener jeg, at det bør påhvile den person, der har en specifik oplysnings- og efterprøvningsforpligtelse, i dette tilfælde den professionelle kreditgiver, at bevise, at disse forpligtelser er opfyldt.

26. Hvad angår for det andet bestemmelserne for bevisførelsen vedrørende opfyldelsen af disse forpligtelser, bør det i henhold til princippet om procesautonomi overlades til national ret, når blot ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet overholdes. Medlemsstaterne skal sikre, at bevisreglerne for det første ikke er mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende søgsmål på grundlag af national ret, og for det andet, at de ikke i praksis gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til EU's retsorden[12].

27. Ækvivalensprincippet giver ikke anledning til diskussion i den foreliggende sag.

28. Hvad angår overholdelse af effektivitetsprincippet mener jeg ikke, at det indebærer en præcis definition af de bevismidler, der kan anvendes til at påvise en korrekt opfyldelse af de forpligtelser, kreditgiver har i henhold til bestemmelserne til gennemførelse af direktiv 2008/48 i national ret. Som den forelæggende ret synes at medgive, vedrørte dom Rampion og Godard (EU:C:2007:575) behovet for en »ekstern indgriben« med henblik på at sikre en effektiv forbrugerbeskyttelse, dvs. stadfæstelse af de beføjelser, som den ret, sagen er indbragt for, har til af egen drift at anvende bestemmelserne til gennemførelse af direktiv 87/102 i national ret. Den forelæggende ret mener imidlertid, at retsinstansernes indgriben ikke kan sikre EU-rettens effektivitet, uden at der findes en bestemmelse om bevisbyrde og bevismiddel. Den forklarer, at påvisningen af eventuelle mangler oftest afhænger af de sagsakter, der fremlægges under retsforhandlingerne.

11 — C-429/05, EU:C:2007:575 (præmis 69).

12 — Jf. i denne retning domme Arcor (C-55/06, EU:C:2008:244, præmis 191 og den deri nævnte retspraksis) og Steffensen (C-276/01, EU:C:2003:228, præmis 62 og 63).

29. Jeg finder ikke denne argumentation helt overbevisende.

30. For det første vil det efter min mening være at gå et skridt videre, hvis forbrugerbeskyttelsen kræver en »regel« om bevisbyrde og bevismiddel vedrørende de forpligtelser, der følger af direktiv 2008/48. Indførelse af en sådan regel ville indebære en risiko for at fastsætte en lovbestemt bevisordning, der ville fjerne ethvert princip om fri bevisførelse, hvilket ikke er uden fare for effektiviteten af domstolsbeskyttelsen.

31. Dernæst ser denne betragtning bort fra den omstændighed, at den nationale ret, når den overvejer, om de i direktiv 2008/48 omhandlede forpligtelser forud for aftaleindgåelse eventuelt ikke er opfyldt, er i stand til eller endog forpligtet til at gennemføre alle de processuelle midler, der er nødvendige for at godtgøre, at de pågældende forpligtelser er blevet korrekt opfyldt [13]. Som Domstolen allerede har anført i forbindelse med en ex officio undersøgelse af, om en klausul i en aftale indgået mellem en forbruger og en professionel kreditgiver er urimelig, og henset til den analogi, der, som Domstolen har gjort det i dom Rampion og Godard (EU:C:2007:575), kan drages mellem de beskyttelsesniveauer, der indføres med de forskellige direktiver om forbrugerbeskyttelse, skal den nationale ret eventuelt ex officio foretå visse undersøgelser for at godtgøre, om de forpligtelser til kontrol og oplysning forud for aftaleindgåelsen, der påhviler kreditgiveren, er blevet korrekt opfyldt.

32. Jeg vil behandle hvert af de præjudicielle spørgsmål i lyset af alle disse betragtninger.

B – *Det første spørgsmål vedrørende bevisbyrden for en korrekt gennemførelse af kreditgiverens forpligtelser forud for aftaleindgåelsen fastsat ved direktiv 2008/48*

33. Med sit første spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om direktiv 2008/48 skal fortolkes således, at det påhviler kreditgiver at føre bevis for en korrekt og fuldstændig opfyldelse af de forpligtelser, der i henhold til den nationale lovgivning til gennemførelse af direktivet er pålagt denne i forbindelse med udarbejdelsen og opfyldelsen af en kreditaftale.

34. Jeg mener, at en effektiv udøvelse af de rettigheder, der indrømmes med direktiv 2008/48, ikke er til hinder for en national regel [14] som den, der er fastsat i national fransk ret, og som pålægger kreditgiveren en forpligtelse til at bevise, at oplysningsforpligtelserne forud for aftaleindgåelsen er korrekt opfyldt.

35. Det kan tværtimod i forlængelse af mine indledende betragtninger udledes, at det følger logisk af det mål om forbrugerbeskyttelse, som forfølges med direktiv 2008/48, at bevisbyrden for opfyldelsen af de oplysnings- og kontrolforpligtelser forud for aftaleindgåelsen, der er fastsat i dette direktiv, i princippet påhviler den professionelle kreditgiver. Kreditgiveren kan være forpligtet til over for domstolene at bevise, at denne har opfyldt disse forpligtelser forud for aftaleindgåelsen, hvilket, som den franske regering har nævnt, indebærer, at kreditgiveren udviser for en vis rettidig omhu i forbindelse med indsamlingen og opbevaringen af beviser for, at de oplysnings- og forklaringsforpligtelser, der påhviler denne, er blevet opfyldt.

36. Det indebærer rent konkret, at den nationale ret, når den får forelagt spørgsmålet om, hvorvidt de forskellige oplysnings- og kontrolforpligtelser forud for aftaleindgåelsen, der er fastsat i direktiv 2008/48, er blevet opfyldt fuldt ud og korrekt, hvis den skønner, at den fremlagte dokumentation er utilstrækkelig, skal henvende sig til den professionelle kreditgiver, så denne kan fremlægge de beviser, der fastslås at mangle.

13 — Jf. i denne retning dom VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, præmis 56).

14 — Det følger således af artikel 1315 i den franske civillovbog, at den, der påstår sig fritaget fra en forpligtelse, skal dokumentere dette.

37. Selv om kreditgiveren for at sikre virkningen af direktiv 2008/48 skal udvise rettidig omhu i forbindelse med etableringen af beviser for, at denne har opfyldt sine forpligtelser forud for aftaleindgåelsen, kan det ikke kræves, at denne fremlægger dokumentation, som kun låntageren pr. definition er i besiddelse af, som f.eks. oplysninger, som kreditgiveren formodes at have sendt i papirformat eller i ethvert andet varigt format til forbrugeren i henhold til artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/48.

38. Derfor mener jeg, at den regel, der er gældende i fransk ret, hvorefter det i princippet påhviler kreditgiveren at bevise, at denne har opfyldt de forpligtelser forud for aftaleindgåelsen, der er omhandlet i artikel 5-8 i direktiv 2008/48, ikke efter min mening bringer den forbrugerbeskyttelse, der sikres med dette direktiv, i fare, og jeg mener også, at den er fuldt ud i overensstemmelse med direktivets effektive virkning.

39. Det følger af det ovenstående, at det første præjudicielle spørgsmål bør besvares bekræftende, og direktiv 2008/48 skal fortolkes således, at det påhviler kreditgiveren at føre bevis for en korrekt og fuldstændig opfyldelse af de forpligtelser, der er pålagt denne i forbindelse med udarbejdelsen og opfyldelsen af en kreditaftale.

C – *Det andet spørgsmål vedrørende bevis for, at kreditgiveren har opfyldt sine forpligtelser forud for aftaleindgåelsen ved indsættelse af en standardklausul*

40. Med sit andet spørgsmål spørger den forelæggende ret Domstolen om, hvorvidt indsættelse af en standardklausul, der ikke underbygges af dokumentation udstedt af kreditgiveren og overdraget til låntageren, er tilstrækkeligt til at bevise, at kreditgiverens oplysnings- og kontrolforpligtelser forud for aftaleindgåelsen er korrekt opfyldt.

41. I den foreliggende sag fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at den kreditaftale, som en af de sagsøgte i hovedsagen, nemlig Ingrid Bakkaus, har underskrevet, indeholdt en standardklausul, hvormed hun anerkendte »at have modtaget og være blevet gjort bekendt med formularen standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger«. Den forelæggende ret spørger, om en sådan klausul ud over at godtgøre, at låntageren har fået udleveret oplysninger forud for aftaleindgåelsen, også kan bevise, at selve indholdet af de udleverede oplysninger forud for aftaleindgåelsen er i overensstemmelse med kravene i direktiv 2008/48. Den henviser navnlig til artikel 22 i direktiv 2008/48, hvori medlemsstaterne pålægges at sikre dels, at forbrugerne ikke kan give afkald på de rettigheder, der tilkommer dem i medfør af bestemmelser i national ret til gennemførelse af det pågældende direktiv, dels, at disse bestemmelser ikke kan omgås ved den måde, aftalerne udformes på.

42. Dette spørgsmål bør besvares nuanceret.

43. Det fremgår ganske vist af artikel 5, stk. 1, sidste led, i direktiv 2008/48, at »[k]reditgiveren anses for at have opfyldt oplysningskravene i dette stykke [...], hvis han har udleveret de standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger«, der findes i bilag II. Indsættelse af en klausul, hvori forbrugeren bekræfter at have modtaget de standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger, bekræfter således, at der er udarbejdet et dokument, som, *hvis og kun hvis* det viser sig at være i overensstemmelse med kravene i bilag II til dette direktiv, bekræfter, at kreditgiveren har opfyldt sine oplysningsforpligtelser forud for aftaleindgåelsen.

44. Jeg mener derimod, at den klausul, der her er tale om, på ingen måde kan betragtes som en klausul, der indebærer, at en forbruger, som optager et lån, anerkender, at de forpligtelser forud for aftaleindgåelsen, der påhviler den professionelle kreditgiver, er fyldestgørende og korrekt opfyldt, og at bevisbyrden vedrørende opfyldelse af de pågældende forpligtelser derved vendes om, hvorved effektiviteten af de rettigheder, der indrømmes med direktiv 2008/48, bringes i fare.

45. Med denne klausul anerkender låntageren blot gennemførelsen af en faktisk omstændighed (udlevering af de pågældende standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger), og ikke, at en forpligtelse (dvs. standardiserede oplysninger, der opfylder kravene i direktiv 2008/48) er opfyldt fuldstændigt og korrekt. Med andre ord og i modsætning til, hvad der gør sig gældende i dom Rampion og Godard (EU:C:2007:575), bevirker indsættelsen af en standardklausul som den, der er tale om i hovedsagen, ikke, at de ufravigelige bestemmelser til gennemførelse af det pågældende direktiv fortrænges. Jeg mener således, at en sådan klausul som bevismiddel for opfyldelse af en forpligtelse ikke i sig selv er i strid med artikel 22 i direktiv 2008/48, som har til formål at forhindre anvendelse af klausuler i aftaler, som indebærer en omgåelse af de forpligtelser, der følger af dette direktiv, eller afkald på de rettigheder, som forbrugerne direkte eller indirekte har i henhold hertil.

46. Ikke desto mindre lader forbrugerens anerkendelse af, at han har modtaget denne dokumentation, formode, at forbrugeren har modtaget oplysninger forud for aftaleindgåelsen, hvis dette ikke bestrides, og der ikke foreligger modstridende beviser. Der er dog tale om en simpel formodning, der fuldt ud er i overensstemmelse med effektivitetsprincippet. Forbrugeren kan således fortsat hævde, at denne ikke har modtaget dokumentet, eller at dokumentet ikke opfylder de oplysningsforpligtelser forud for aftaleindgåelsen, der påhviler kreditgiveren. Indsættelsen af en standardklausul bør efter min mening kun forbydes, hvis den hindrer såvel forbrugerens som domstolenes mulighed for at sætte spørgsmålstegn ved, om de oplysnings- og kontrolforpligtelser forud for aftaleindgåelsen, der påhviler kreditgiveren, er korrekt opfyldt.

47. Som bl.a. CA CF har understreget i sine skriftlige indlæg, er det desuden vanskeligt for kreditgiveren at bevise, at han har opfyldt sin oplysningsforpligtelse korrekt, at han rent faktisk har udleveret oplysningerne til låntageren, og dokumentere indholdet af disse oplysninger, uden at det kræver en tredjeparts indgriben, når der ikke findes en klausul om anerkendelse af, at oplysningerne forud for aftaleindgåelsen er blevet udleveret til forbrugeren.

48. Henset til ovenstående betragtninger foreslås det, at det andet spørgsmål besvares således, at direktiv 2008/48 ikke er til hinder for, at der indsættes en standardklausul, hvorefter låntageren anerkender at have modtaget de standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger. En sådan klausul er dog ikke nødvendigvis bevis for, at de forpligtelser, der følger af direktivet, er blevet korrekt og fuldstændigt opfyldt.

D – *Det tredje spørgsmål vedrørende rækkevidden af kreditgiverens forpligtelse til at efterprøve forbrugerens kreditværdighed*

49. Med det tredje præjudicielle spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, i hvilken udstrækning den professionelle kreditgiver i forbindelse med efterprøvningen af forbrugerens kreditværdighed forud for aftaleindgåelsen er forpligtet til at kontrollere rigtigheden af de oplysninger, forbrugeren giver.

50. Også dette spørgsmål bør besvares nuanceret.

51. Det er for det første svært at vide, i hvilken udstrækning CA CF har baseret sig på dokumentation for de sagsøgtes indtægter og finansielle formåen, således som CA CF påstår, eller om selskabet blot har baseret sig på deres uunderbyggede oplysninger i forbindelse med konstateringen af deres kreditværdighed [15].

15 — Mens CA CF i sagen mod Ingrid Bakkaus har forelagt den nationale ret en indtægts- og udgiftsopgørelse underskrevet af Ingrid Bakkaus ledsaget af dokumentation, synes dette ikke at være tilfældet i sagen mod ægtefællerne Bonato.

52. Som det navnlig fremgår af 26. betragtning til direktiv 2008/48, har artikel 8, stk. 1, i direktiv 2008/48 til formål at sikre, at en kreditaftale indgås på en ansvarlig måde, hvilket navnlig indebærer, at »kreditgivere [bør] bære ansvaret for at kontrollere *den enkelte* forbrugers kreditværdighed« [16]. Dette mål indebærer, at kreditgiveren på den måde, han finder hensigtsmæssig, sikrer sig, at den potentielle part i en kreditaftale er kreditværdig. Denne kontrol kan finde sted ved hjælp af dokumentation af dennes finansielle situation som f.eks. lønopgørelser, bankkontoudtog og udskrifter af bankkontobevægelser samt skatteopgørelser m.m. Det kan således f.eks. ikke udelukkes, at en kreditgiver, der har langvarige forretningsforbindelser med bestemte kunder, allerede har et forudgående kendskab til den potentielle låntagers finansielle situation.

53. Til gengæld mener jeg ikke, at direktiv 2008/48 pålægger kreditinstitutioner systematisk at kontrollere rigtigheden af de oplysninger om forbrugerens indtægter og udgifter, som denne fremkommer med. Som det fremgår klart af artikel 8, stk. 1, i direktiv 2008/48, kræves det udelukkende, at kreditgiver kontrollerer låntagerens kreditværdighed »på grundlag af fyldestgørende oplysninger, der, hvor det er relevant, indhentes hos forbrugeren og, hvor det er nødvendigt, ved søgning i den relevante database«. Som den tyske regering efter min mening med rette har anført i sine skriftlige indlæg, understreger denne formulering det skøn, som kreditgiveren har til at afgøre, om de oplysninger, denne er i besiddelse af, er tilstrækkelige til at dokumentere den potentielle låntagers kreditværdighed.

54. Denne analyse underbygges til en vis grad af den omstændighed, at forslaget [17] om at pålægge kreditgiveren en forpligtelse til at overbevise sig om låntagerens kreditværdighed forud for indgåelsen af kreditaftalen »ud fra de midler, der er til rådighed« [18], i sidste ende ikke blev medtaget i direktiv 2008/48.

55. Uanset medlemsstaternes mulighed for at udstede instrukser og passende retningslinjer for kreditgiverne (jf. 26. betragtning til direktiv 2008/48) påhviler det således udelukkende kreditgiveren at sikre sig, at denne er i besiddelse af »fyldestgørende oplysninger«. Hvorvidt de pågældende oplysninger er fyldestgørende, afhænger nødvendigvis af omstændighederne i forbindelse med indgåelsen af kreditaftalen og det beløb, der er tale om. Kreditgiveren kan derimod ikke kritiseres for ikke at have efterprøvet nøjagtigheden og rigtigheden af de oplysninger, låntageren har givet, når denne har indhentet fyldestgørende oplysninger om låntagerens kreditværdighed.

56. Det er i denne forbindelse vigtigt at understrege, at kontrollen af kreditværdighed er en garanti for såvel forbrugeren (fordi den forhindrer denne i at indgå en forpligtelse, som denne ikke er økonomisk i stand til at opfylde) som den professionelle kreditgiver (som løber den risiko, at de aftalte afdrag ikke vil blive tilbagebetalt).

57. Denne kontrol af kreditværdighed, der er af interesse for begge parter i kreditaftalen, er baseret på gensidige forpligtelser. Dels skal kreditgiveren indhente en række oplysninger, der godtgør forbrugerens betalingsevne. Dels skal forbrugeren samarbejde loyalt og formodes at være i god tro, når denne udleverer de dokumenter, der anmodes om [19].

16 — Min fremhævelse.

17 — Jf. artikel 9 i forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om harmonisering af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit (KOM(2002) 443 endelig) (EFT 2002 C 331 E, s. 200).

18 — De krav, der følger af direktiv 2008/48, afviger på dette punkt væsentligt fra de krav, der for nylig blev fastsat i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/17/EU af 4.2.2014 om forbrugerkreditaftaler i forbindelse med fast ejendom til beboelse og om ændring af direktiv 2008/48/EF og 2013/36/EU og forordning (EU) nr. 1093/2010 (EUT L 60, s. 34). I 22. betragtning til dette direktiv præciseres i denne forbindelse følgende: »[B]estemmelserne om kreditværdighedsvurderingen [bør] strammes i forhold til forbrugerkredit, kreditformidlere skal give mere præcise oplysninger om deres status og forhold til kreditgivere for at afsløre eventuelle interessekonflikter, og alle de parter, der er involveret i etableringen af kreditaftalen i forbindelse med fast ejendom, bør meddeles adgang og underkastes tilsyn på passende vis«.

19 — Disse krav om god tro og forsigtighed er nævnt i forslaget, nævnt ovenfor i fodnote 17.

58. Selv om en kreditgiver, der tvivler på låntagerens oprigtighed, eventuelt kan foretage mere eller mindre omfattende undersøgelser for at sikre sig korrektheden af de dokumenter, som låneansøgeren har udleveret, er denne ikke forpligtet til at gøre det i alle tilfælde. Kreditgiveren kan nøjes med på grundlag af den dokumentation, som denne har fået udleveret, at fastslå, at forbrugeren må anses for at være kreditværdig.

59. Enhver anden fremgangsmåde ville risikere at begrænse betingelserne for ydelse af forbrugslån og dermed bringe etableringen af et fælles marked for forbrugerkredit, som direktiv 2008/48 ligeledes har til formål at oprette, i fare [20].

60. Det følger af det ovenstående, at artikel 8 i direktiv 2008/48 pålægger kreditgiveren at kontrollere forbrugerens kreditværdighed på grundlag af fyldestgørende oplysninger og ikke blot på grundlag af de uunderbyggede erklæringer, som forbrugeren fremsætter. Denne bestemmelse pålægger derimod ikke en professionel kreditgiver at foretage en systematisk efterprøvelse af rigtigheden af de oplysninger, forbrugeren fremkommer med, for at bekræfte deres rigtighed.

E – *Det fjerde spørgsmål vedrørende rækkevidden af kreditgiverens forklarings- og bistandsforpligtelse over for forbrugeren i henhold til artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48*

61. Dette spørgsmål, der vedrører fortolkningen af artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48, er opdelt i to led.

62. Spørgsmålets første led vedrører spørgsmålet, om der forud for opfyldelsen af kreditgiverens forpligtelse til at give forbrugeren fyldestgørende forklaringer skal foretages en kontrol af forbrugerens finansielle situation og dennes behov.

63. Også her foranlediger en ordret fortolkning af bestemmelserne i artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48, der vedrører forklaring af den foreslåede kreditaftale og dens overensstemmelse med forbrugerens behov, sammenholdt med direktivets artikel 8, stk. 1, der vedrører kontrol af kreditværdigheden, mig til at besvare dette spørgsmål benægtende.

64. Som det fremgår af formuleringen af 27. betragtning til direktiv 2008/48, har forpligtelsen til at give en fyldestgørende forklaring, der er omhandlet i artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48, til formål at gøre det muligt for forbrugeren at indgå en låneaftale på et velinformeret grundlag. Forbrugerne kan således have behov for »yderligere bistand for at kunne afgøre, hvilken kreditaftale blandt de foreslåede produkter der er mest hensigtsmæssig i forhold til vedkommendes behov og finansielle situation«, og det kan være nødvendigt, at de »forklares for forbrugeren med udgangspunkt i vedkommendes personlige forhold, så forbrugeren kan forstå de konsekvenser, produkterne kan få for vedkommendes økonomiske situation«. I artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48 nævnes der ikke i forbindelse med den forklaringsforpligtelse, der påhviler kreditgiveren, en forpligtelse for denne til at kontrollere låntagerens finansielle situation og endnu mindre til at kontrollere dennes kreditværdighed.

65. Som CA CF har anført, drejer det sig på dette tidspunkt om at foretage en vurdering af kreditværdigheden, som først er omhandlet i artikel 8 i direktiv 2008/48, idet det præciseres, at det påhviler låntageren personligt at kontrollere, at kreditten svarer til dennes behov og finansielle situation (kreditgiveren giver »*forbrugeren fyldestgørende forklaringer, således at forbrugeren er i stand til at vurdere, om den foreslåede kreditaftale passer til*« [21]), mens det påhviler kreditgiveren at foretage en undersøgelse af kreditværdigheden.

20 — Jf. niende betragtning til direktiv 2008/48 og i denne retning dom Rampion og Godard (EU:C:2007:575, præmis 59).

21 — Min fremhævelse.

66. Jeg mener i øvrigt, at denne fortolkning underbygges af begrundelsen til forslaget til direktiv[22], der med hensyn til oplysning af forbrugeren forud for aftaleindgåelsen anfører, at »[k]reditgiver, og i givet fald kreditformidleren, kan kun anmode forbrugeren og kautionisten om informationer, der er relevante og tilstrækkelige og ikke omfatter mere end, hvad der kræves til opfyldelse af de formål, hvortil de indsamles og behandles, jf. artikel 6 i direktiv 95/46/EØF. Forbrugeren og kautionisten er forpligtet til at svare i god tro på de helt præcise spørgsmål, som kreditgiver, og i givet fald kreditformidleren, stiller«.

67. Det følger heraf, at artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48 skal fortolkes således, at den ikke pålægger den professionelle kreditgiver at efterprøve forbrugerens kreditværdighed forud for opfyldelsen af dennes forklarings- og bistandsforpligtelser.

68. Hvad angår spørgsmålets andet led så vedrører det det stadium, på hvilket oplysningerne forud for aftaleindgåelsen skal være givet, og om de eventuelt skal gives i et specifikt dokument.

69. Hvad angår for det første det stadium, på hvilket såvel oplysningerne som forklaringerne omhandlet i artikel 5, stk. 1 og 6, i direktiv 2008/48 skal være givet, mener jeg, at det er tilstrækkeligt at nævne, at disse bestemmelser vedrører forpligtelserne »forud for aftaleindgåelsen«, hvilket lader formode, at forbrugeren har kunnet gøre sig bekendt med disse oplysninger forud for aftaleindgåelsen. Jeg mener, at dette krav kan opfyldes ved at indsætte bestemmelser i selve forslaget til kreditaftale, når forbrugeren har fået udleveret dette og har kunnet gøre sig bekendt med det forud for underskrivelsen.

70. Hvad angår for det andet fremgangsmåderne for opfyldelse af forklaringsforpligtelsen, som følger af artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48, kræver denne bestemmelse ingen særlige formaliteter med hensyn til de forklaringer, som den professionelle kreditgiver skal give forbrugeren forud for indgåelsen af en kreditaftale. Dette berører heller ikke i henhold til princippet om procesautonomi medlemsstaternes mulighed for at fastsætte fremgangsmåderne for opfyldelse af den i artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48 omhandlede forklaringspligt.

71. Det følger heraf, at bevis for den faktiske opfyldelse af disse forpligtelser, der skal tilpasses hvert enkelt tilfælde (jf. 27. betragtning til og artikel 5 i direktiv 2008/48), ikke nødvendigvis kræver, at der fremlægges en bestemt formular eller et bestemt dokument.

72. Der er tale om en undersøgelse af den enkelte forbruger, som det fremgår af 27. betragtning til direktiv 2008/48, hvori det overlades til medlemsstaterne at bestemme, hvornår og i hvilket omfang forbrugeren skal gives en sådan forklaring, »idet der tages hensyn til de særlige omstændigheder, hvorunder den pågældende kredit tilbydes, forbrugerens behov for bistand og arten af de enkelte kreditprodukter«.

73. Det følger af det ovenstående, at artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48 ikke pålægger den professionelle kreditgiver at udarbejde et specifikt dokument, der redegør for de forklaringer, denne har givet forud for indgåelsen af kreditaftalen.

74. Henset til det ovenstående foreslår jeg, at det fjerde spørgsmål besvares således, at artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48 skal fortolkes således, at kreditgiveren dels ikke er forpligtet til at kontrollere låntageres finansielle situation eller behov, inden kreditgiveren giver låntageren fyldestgivende forklaringer, dels, at de fyldestgørende forklaringer, som kreditgiveren skal give, ikke kan fremgå af kontraktoplysninger i kreditaftalen. Kreditgiveren er dog ikke forpligtet til at udlevere et særskilt skriftligt dokument til låntageren ud over kreditaftalen for at give denne fyldestgørende forklaringer.

22 — Jf. det ovenfor i fodnote 17 nævnte forslag.

IV – **Forslag til afgørelse**

75. På baggrund af det ovenstående foreslår jeg Domstolen, at den besvarer de af tribunal d'instance d'Orléans (Frankrig) forelagte spørgsmål således:

»1) Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF skal fortolkes således, at det påhviler kreditgiveren at føre bevis for en korrekt og fuldstændig opfyldelse af de forpligtelser, der er pålagt denne i forbindelse med udarbejdelsen og opfyldelsen af en kreditaftale.

2) Direktiv 2008/48 er ikke til hinder for, at der indsættes en standardklausul, hvorefter låntageren anerkender at have modtaget de standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger. En sådan standardklausul er dog ikke nødvendigvis bevis for, at de forpligtelser, der følger af direktivet, er blevet korrekt og fuldstændigt opfyldt.

3) Artikel 8 i direktiv 2008/48 pålægger kreditgiveren at kontrollere forbrugerens kreditværdighed på grundlag af fyldestgørende oplysninger og ikke blot på grundlag af de uunderbyggede erklæringer, som forbrugeren fremsætter. Denne bestemmelse pålægger derimod ikke en professionel kreditgiver at foretage en systematisk efterprøvelse af de oplysninger, forbrugeren fremkommer med, for at bekræfte deres rigtighed.

4) Artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48 skal fortolkes således, at den ikke pålægger den professionelle kreditgiver at efterprøve forbrugerens kreditværdighed forud for opfyldelsen af førstnævntes forklarings- og bistandsforpligtelser.

Artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48 skal fortolkes således, at kreditgiveren dels ikke er forpligtet til at kontrollere låntageres finansielle situation eller behov, inden kreditgiveren giver låntageren fyldestgivende forklaringer, dels, at de fyldestgørende forklaringer, som kreditgiveren skal give, ikke kan fremgå af kontraktoplysninger i kreditaftalen. Kreditgiveren er dog ikke forpligtet til at udlevere et særskilt skriftligt dokument til låntageren ud over kreditaftalen for at give denne fyldestgørende forklaringer.«